

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงคือหลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องทำลาย และต้องพยายามที่จะรักษาดุลยภาพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสมกับการยอมรับในข้อที่ว่ามรดกด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของและปกป้องรักษา ฉะนั้น เราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ ซึ่งได้แก่ การพังทลายอันเกิดขึ้นจากการละเลยไม่เอาใจใส่ หรือมลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่นๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องการรื้อทำลายเพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่

หนทางหนึ่งในการอนุรักษ์ให้ได้ผลนั้น คือการดัดแปลงนำเอาสถาปัตยกรรมต่างๆ และโบราณสถานนำมาใช้ในลักษณะการอย่างใหม่ที่ดีขึ้นกว่าเดิมและเกิดความสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน แต่กิจการดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสามารถรักษาหลักการของการอนุรักษ์ไว้ได้ คือผลของการดัดแปลงจะต้องยังคงไว้ซึ่งลักษณะส่วนใหญ่และรายละเอียดสำคัญของสถาปัตยกรรมหรือโบราณสถานนั้น เช่นเดียวกับคงไว้ซึ่งคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และศิลปกรรม และคงไว้ซึ่งคุณค่าทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและวิชาที่เกี่ยวข้องเนื่องจากแนวความคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ในปัจจุบันแนวความคิดในด้านการอนุรักษ์มิใช่การอนุรักษ์ในลักษณะที่แตะต้องไม่ได้ แต่จะต้องอนุรักษ์ในลักษณะที่สามารถผสมกลมกลืนกับชีวิต และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน^๑

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔ ในมาตรา ๔ ให้ความหมายของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ไว้ว่า “โบราณสถาน” หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วย ส่วนคำว่า “โบราณวัตถุ” หมายถึง สงหากริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ซึ่งโดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี และ คำว่า “ศิลปวัตถุ” หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ^๒

โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ เป็นมรดกอันสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับแผ่นดิน อันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในยุคหนึ่ง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ

^๑ ธีรวิทย์ โอตระกูล, มานูรักษ์กันเกิด ฉบับ ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์ (กรุงเทพมหานคร โอเดียน

สโตร์, ๒๕๒๐), หน้า ๑๓๒.

^๒ กรมศิลปากร, พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาพันธ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

ศิลปวัฒนธรรมมีความสำคัญต่อท้องถิ่นและประเทศชาติอย่างยิ่ง ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคมการศึกษา และการเมือง การปกครอง โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ จึงมีคุณค่าสมควรแก่การเอาใจใส่ดูแลรักษาไว้เป็นมรดกสำหรับคนรุ่นหลังให้ได้สัมผัสและชื่นชมความสำคัญในคุณค่า ซึ่งมีได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่า หากแต่อยู่ที่ไม่อาจหาสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจและความภาคภูมิใจอื่นทดแทนได้^๓

วัดและพระสงฆ์คือสถาบันทางรูปธรรมของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ หน้าที่หลักของพระสงฆ์ คือ การสั่งสอนหลักธรรมทางศาสนาให้แพร่หลายและสืบต่อคำสอนของศาสนาให้คงอยู่ในสังคมตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วัดในฐานะองค์กรที่สำคัญองค์การหนึ่งในสังคมเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย เป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือ และเป็นศูนย์รวมในด้านจัดกิจกรรมต่างๆ โดยนัยนี้วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักที่สำคัญของประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมใจประชาชนให้มีความสามัคคีและรวมตัวเข้าเป็นหน่วยหนึ่งได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนและของสังคมไทยทุกระดับ เพราะนอกจากจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนแล้วยังทำหน้าที่เป็นสถานศึกษาสำหรับชาวบ้านที่ส่งบุตรหลานมาอยู่รับใช้พระ บวชเรียน และศึกษาวิชาการต่างๆ เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครองที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายอำเภอจะเรียกลูกบ้าน ประชาชนมาประชุม รวมทั้งเป็นสถานที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์พักผ่อนหย่อนใจ ในการบันเทิง มหรสพ กระทำกิจการ และกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมวัดและพระสงฆ์จึงมีบทบาทหรือภารกิจต่อสังคมและชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบันอย่างมากมาย อาทิ เป็นสถานศึกษากลางสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในด้านต่างๆ ที่เป็ความรู้เพื่อการดำรงรักษาสังคม ซึ่งได้แก่ วิชาก่อสร้าง ช่างฝีมือ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เกษัตริกรรม นิติศาสตร์ พงศาวดาร ตำนานเมือง และท้องถิ่น วัดจึงเป็นศูนย์รวมในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในสังคม และพระสงฆ์มีบทบาทในการปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุอีกด้วย ดังที่พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของวัดโดยมีใจความตอนหนึ่งว่า “วัดเป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรมที่รวบรวมศิลปกรรมต่างๆ ของชาติเหมือนพิพิธภัณฑ์”^๔

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถือได้ว่าเป็นนครแห่งประวัติศาสตร์ชาติไทยที่มีแหล่งโบราณสถานที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงมากมาย แหล่งโบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจึงได้กลายเป็นเอกลักษณ์ของเมืองอันเป็นที่รู้จักทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ และความเป็นเมืองเก่าที่มีแหล่งโบราณสถานอยู่มากมายนี้เอง จึงทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ชื่อว่าเป็นนครประวัติศาสตร์จนกระทั่งเมื่อ วันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Education Science and Culture Organization : UNESCO) ได้คัดเลือกให้นครประวัติศาสตร์ศรีอยุธยาเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม นับเป็นเกียรติ

^๓ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, คู่มือการจัดทัศนศึกษาสำหรับเยาวชน, (กรุงเทพมหานครการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๕-๒๐๖.

^๔ พระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกลดคิมทอง, ๒๕๒๗), หน้า ๒๐๕.

อันสูงส่งของไทยที่นานาชาติได้เห็นคุณค่า และความสำคัญอย่างยิ่งยวดของมรดกไทยอันมีคุณค่ายิ่งของไทย

ปัจจุบันแหล่งโบราณสถานภายในเมืองพระนครศรีอยุธยาได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นเดียวกับแหล่งโบราณสถานแหล่งอื่นๆ ทั่วประเทศ หน่วยงานที่รับผิดชอบคือกรมศิลปากร มีหน้าที่ควบคุมดูแลรักษาทำนุบำรุงมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ได้อนุรักษ์เมืองพระนครศรีอยุธยาไว้เป็นหลักฐานทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติในฐานะนครประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญต่อการศึกษารายธรรมของโลก และได้จัดทำแผนแม่บทโครงการอนุรักษ์และพัฒนานครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ถึงแม้จะได้รับการดูแลจากหน่วยงานของรัฐแล้วก็ตาม แต่จำนวนแหล่งโบราณสถานที่มีอยู่มากมายทั้งในเกาะเมืองและรอบเกาะเมืองซึ่งมีอยู่มากมายหลายร้อยแห่ง เมื่อกาลเวลาผ่านไปก็ถูกทำลายลงไปในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ พบว่า ในบริเวณดังกล่าวมีโบราณสถานมากกว่า ๔๐๐ แห่ง แต่ต่อมาอีก ๒๐ ปี คือเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ โบราณสถานดังกล่าวได้ถูกทำลายไปจนเหลืออยู่เพียง ๒๔๙ แห่งเท่านั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลา ๒๐ ปี มีการทำลายโบราณสถานจนสูญหายไปถึง ๕๐%^๕ นับว่ามีเปอร์เซ็นต์ความสูญหายของมรดกทางวัฒนธรรมที่ร้ายแรงมาก และจากการสำรวจโบราณสถาน พ.ศ. ๒๕๓๑-๒๕๓๒ เพื่อจัดทำแผนแม่บทพบว่าโบราณสถานภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา (เขตอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา) มีโบราณสถานที่ยังปรากฏหลักฐานอยู่ทั้งสิ้น ๙๕ แห่ง จากจำนวนที่เคยมีประมาณ ๑๓๘ แห่ง ประเภทของโบราณสถานที่เหลืออยู่ได้แก่ พระราชวังหลวง วัด ซากกำแพง พระที่นั่ง วิหาร อนุสาวรีย์ คู่ม ศาล บึง คลอง เจดีย์ ถนอม ตะแลงแกง คลัง และสะพาน ซึ่งสาเหตุที่ทำให้แหล่งโบราณสถานในเมืองพระนครศรีอยุธยาชำรุดทรุดโทรมสูญหายและถูกทำลายไปอาจกล่าวได้ดังนี้ ๑. การกระทำของมนุษย์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ๒.เกิดจากวัชพืชที่ขึ้นอย่างอวกามบนโบราณสถานมีขนาดใหญ่เกินกว่าที่จะทำลายลงได้ เพราะถ้าตัดต้นไม้ออกโบราณสถานนั้นก็จะพังไปพร้อมกับต้นไม้ด้วย และบางแห่งต้นไม้ก็ขึ้นอยู่สูงเกินกว่าที่จะตัดทำลายตั้งแต่ยังมีขนาดเล็ก ๆ อยู่ ตลอดจนการชำรุดทรุดโทรมและพังทลาย สูญหายของโบราณสถานอันเกิดจากสภาพของโบราณสถานเองเนื่องจากโครงสร้างและวัสดุที่ใช้สร้างเสื่อมสภาพลง และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ กรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่ในบริเวณที่ลุ่มน้ำท่วมขังอยู่เสมอในฤดูน้ำหลาก ซึ่งทำให้โบราณสถานทรุดเอียงและล้มทลายลงเมื่อถูกพายุฝน ๓. การดำเนินการต่อแหล่งโบราณสถานส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นให้อ่านาจากับรัฐบาลกลางเพื่อปฏิบัติต่อแหล่งโบราณสถานให้สอดคล้องต่อประวัติศาสตร์ชาติ โดยละเลยความสำคัญของบทบาทหน้าที่ของโบราณสถานต่อชุมชนหรือสังคมท้องถิ่นทั้งในแง่ของผลประโยชน์โดยตรงทางด้านเศรษฐกิจและการถ่ายทอดสืบสานวัฒนธรรมวิถีชีวิตท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงต่อตัวโบราณสถานมากกว่าทางการและนักวิชาการ

จากปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าวก่อให้เกิดการชำรุดทรุดโทรมต่อโบราณสถานเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากประชาชนคนไทยตลอดถึงพระสงฆ์ที่มีบทบาทภายในการปกครอง

^๕วีระ เพล่งรัมย์, บทบาทของพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานในจังหวัดเชียงราย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๘๓.

เข้ามาช่วยดูแล และอนุรักษ์ให้แหล่งโบราณสถานยังคงอยู่ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานในเขตอำเภอพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นประชาชนในท้องถิ่นที่อาศัยอยู่โดยรอบแหล่งโบราณสถาน ซึ่งการเข้ามารวมกลุ่มกัน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อกระทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ในเรื่องของการค้าขาย ในบริเวณแหล่งโบราณสถาน การจัดกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ แต่ต่อมาเริ่มเห็นความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งโบราณสถานมากขึ้น ทั้งนี้เพราะแหล่งโบราณสถานเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดรายได้กับคนในชุมชน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการรวมกลุ่ม และมีกิจกรรมร่วมกันหรือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานในเรื่องต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเสนอความคิดเห็นและแก้ปัญหาต่างๆ วางแผนการจัดการแหล่งโบราณสถานทั้งการดูแล ปกป้อง และการบำรุงรักษา การทำความสะอาดสภาพแวดล้อมในแหล่งโบราณสถาน การช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานแก่ลูกหลานของตน และนักท่องเที่ยวหากมีโอกาส ร่วมกันใช้ประโยชน์จากแหล่งโบราณสถาน รวมทั้งการช่วยกันสอดส่องดูแลให้มีการ บุกรุกพื้นที่แหล่งโบราณสถาน และทำลายโบราณสถาน นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐและองค์กรเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของแหล่งโบราณสถาน รวมทั้งชักชวนและชี้แนะประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์โบราณสถานในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยามากขึ้น การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน และการรักษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวไทยสร้างรายได้ให้กับประชาชนท้องถิ่นและประเทศชาติ

อย่างไรก็ดีสภาพแหล่งโบราณสถานในอำเภอพระนครศรีอยุธยา ยังคงถูกทำลายจนชำรุดทรุดโทรมปรากฏให้เห็นเป็นจำนวนไม่น้อยการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถานเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ทั้งภาครัฐและเอกชนจะมีหน่วยงานดูแลเอาใจใส่และออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ที่มีแหล่งโบราณสถานและการเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีพระสงฆ์เป็นแกนนำในการดูแลจัดการแหล่งโบราณสถานอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีโบราณสถานหลายแห่งที่ยังคงถูกรบกวนและถูกทำลายอย่างขาดจิตสำนึก และขาดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานที่เป็นสมบัติของชาติ ซึ่งผู้ทำลายโบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาตินั้นตัวการสำคัญคือลูกหลานไทยนั่นเอง^๖

นับว่าเป็นเรื่องที่น่ากังวลและห่วงใยในมรดกของชาติ เป็นปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่มนุษย์เข้ามามีส่วนในการทำลายในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการไม่ให้ความร่วมมืออย่างจริงจังในการอนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน อาจส่งผลให้คุณค่าของแหล่งโบราณสถานลดลง และอาจทำลายคุณค่าของโบราณสถานในที่สุด ในส่วนนี้สมควรอย่างยิ่งที่ชาวไทยทุกหมู่เหล่าต้องมีจิตสำนึกและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกไทย ซึ่งแม้แต่ประชาคมโลกก็ยังเห็นคุณค่าอันสูงส่งนี้ให้ดำรงคงอยู่เป็นเกียรติประวัติ เป็นความภาคภูมิใจ

^๖ กรมศิลปากร, แผนแม่บทนครประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยา,(กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์ สมาพันธ์, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๐

ของชาวไทยตลอดไป ดังนั้นการสร้างสรรค์อนาคตแหล่งโบราณสถานในเมืองพระนครศรีอยุธยาให้เป็นแนวทางที่เหมาะสมเอื้ออำนวยให้เกิดผลทางเศรษฐกิจแก่ประเทศชาติ และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นควรจะตกเป็นของประชาชนชาวไทยทุกคนโดยส่วนรวมเป็นมรดกของแผ่นดิน และสิ่งที่ประชาชนคนไทยทุกคนที่ร่วมเป็นเจ้าของจะต้องปฏิบัติ คือรักและหวงแหน ร่วมมือช่วยกันดูแลรักษา เพื่อให้ความเป็นนครประวัติศาสตร์มรดกโลกแห่งมนุษยชาติจะได้ดำรงอยู่สืบต่อไป

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับที่ผู้วิจัยมีชาติภูมิเกิดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และได้เห็นความสำคัญ จึงศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อจักได้นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าข้อมูลที่ได้จะสามารถเป็นแนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่สำคัญของชาติไว้ให้ยั่งยืนสืบต่อไปได้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มุ่งศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมุ่งศึกษาปัจจัย ๓ ด้าน ประกอบด้วย ๑) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ และ ๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ กับหน่วยงานราชการ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ, พรรษา, วุฒิการศึกษาสามัญ, วุฒิการศึกษาทางธรรม, วุฒิการศึกษาเปรียญธรรม

๒) ตัวแปรตาม ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓ ด้าน คือ

๒.๑) ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ

๒.๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่ประชาชน

๒.๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ กับหน่วยงานราชการ

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ พระสงฆ์มหานิกายในสังกัดคณะสงฆ์ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี ๑๑ ตำบล จำนวนทั้งสิ้น ๑,๐๑๘ รูป^๗

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาค้นคว้านี้ กำหนดศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในช่วงระยะเวลา ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ถึง เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ จำนวน ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกันมีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกันมีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

^๗ สถิติจากสำนักงานเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๕๕๕.

สมมติฐานที่ ๔ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีบทบาทในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมของพระสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา ที่มีต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

พระสงฆ์ หมายถึง พระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ได้รับการอุปสมบทโดยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ พระสงฆ์มหานิกาย ในสังกัดคณะสงฆ์อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

การอนุรักษ์ หมายถึง การกระทำเพื่อรักษาและป้องกันความทรุดโทรม รวมทั้งกิจกรรมทั้งหลายที่ยืดอายุของมรดกทางวัฒนธรรม ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

โบราณวัตถุ หมายถึง สสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือลักษณะแห่งการประดิษฐ์ หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น อันเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

ศิลปวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เท่านั้น

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ หมายถึง การกระทำหรือกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เป็นการรักษาและป้องกันความทรุดโทรมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ โดยเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎ ระเบียบ คำสั่ง มติของมหาเถรสมาคม และกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ๓ ด้าน คือ

๑) **ด้านการดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ** หมายถึง การดูแลรักษาความสะอาด และป้องกันความทรุดโทรมของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่ตั้งอยู่หรือเก็บรักษาอยู่

๒) ด้านการให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุแก่ประชาชน หมายถึง การอบรมให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ แก่ประชาชนทั่วไป

๓) ด้านความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุกับหน่วยงานราชการ หมายถึง การประสานงานร่วมมือกันระหว่างพระสงฆ์และวัดกับหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่ตั้งอยู่ หรือเก็บรักษาอยู่

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๒ ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑.๗.๔ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ การดูแล การพัฒนาโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ของพระสงฆ์ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา